

P.P. PRACOWNIE KONSERWACJI ZABYTKÓW
PRACOWNIA w SZCZECINIE, ul. RYCKERSKA 3

Obiekt: Parki pałacowy i dworski

Adres: Dobre, gm. Będzino, woj. Koszalin

Stadium: Ekspertyza ogólna dendrologiczno-
techniczna

Część:

Gł. Projektant:

Projektant: inż. Grzegorz Engel

Nr zlec. 313/inw/77 Rok 1977

W.P. Szczecin, zam. nr 2855-74 5000

uniw.-5:000-1075/75

Nr inw. 2491

~~URZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 KOSZALIN
WYDZIAŁ KULTURY I SZKOLI
Regionalny Ośrodek Kultury~~

814
418

adres

obiekt

WZP Szczecin, zam. nr 2854-74 5000

uniw.-5.000-1075/ 75

ARCHIWUM
OSRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nov. 814

Nr. 200.844 dep
BIBLIOTEKA
 Zarząd Ochrony i Konserwacji Zesp. Państw. Muzeów
 Muzeum Łódzkiego w Warszawie
 ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 29-67-70

P.P. Pracownia Konserwacji Zabytków Oddział w Szczecinie

Pracownia Dokumentacji Naukowo - Historycznej

D O B R E
=====

gm. Będzino, woj. Koszalin

PARK: PALACOWY I DWORSKI

Ekspertyza ogólna dendrologiczno-techniczna

wykonana na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora

Zabytków w Koszalinie

PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE
PRACOWNIA KONSERWACJI ZABYTEKÓW
Oddział w Szczecinie ul. Rybacka 3
Prac. Dokumentacji Naukowo - Historycznej

Autor: inż. Grzegorz Engel

Foto: Ob. Andrzej Smolny

Kier.Prac.: mgr Krystyna Kroman

Recenzent: mgr Lubomira Madejska

URZĄD WOJEWÓDZKI
75-950 w KOSZALINIE
WYDZIAŁ KULTURY I SZTUKI
Wojewódzki Konserwator Zabytków

Szczecin, listopad 1977 r.

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTEKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 814

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1. <u>Adres: miejscowość /dzielnica, ulica, nr posesji/</u>		<u>gmina</u>	<u>województwo</u>
Dobre		Będzino	Koszalin
2. <u>Nazwa parku:</u> <u>aktualna:</u>		<u>dawna:</u>	
3. <u>Rodzaj parku i stan jego zachowania:</u> pałacowy i dworski - zadławiany pałac i nieliczny starodrzew z dawnych parków wchodzących w skład folwarku B i C.			
4. <u>Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń:</u> przypuszczalnie II połowa XIX wieku o cechach założenia naturalistycznego			<u>Autor:</u> nieznany
5. <u>Powierzchnia parku:</u>	<u>Ogółem ha</u>	<u>w tym wód w ha</u>	<u>Istniejące budynki:</u> 1. 0 wartość zabyt.
	ok. 1,20+0,80= 2,00	-	- pałac
6. <u>Nr i data rejestru parku-ogrodu</u>	<u>Ga. Opinia Kom. Konserwat.</u>	2. <u>Imię:</u> - drewniany domek /dacha/ - bud. gospodarcze 16 szt. - bud. mieszkalne 3 szt.	
7. <u>Użytkownicy obiektu:</u>	Państwowy Ośrodek Hodowli Zarodowej Mście, Gospodarstwo Dobre Ministerstwo Rolnictwa		
8. <u>Istniejąca dokumentacja</u> <u>/data i autor/:</u>	<u>1. Pomiar sytuacji - wysokościowy:</u> brak		<u>2. Inwentaryzacja zieleni:</u> brak
<u>3. Studium historyczne:</u> brak	<u>4. Założenia techniczno-ekonomiczne</u> brak		<u>5. Dokumentacja branż., techniczne i ekspertyzy:</u> brak
9. <u>Przeprowadzone pomiary</u>	<u>Budynków</u> pałac 1973 r.	<u>Parku</u> brak	<u>Metrykę sporządził:</u> <u>Data:</u> inż. Grzegorz Engel 30.XI.1977 r. Engel

ff/001/28.11.1977

I. KROTKA ANALIZA HISTORYCZNA

1. Ewolucja układu zabytkowego.

W miejscowości Dobre / dawna nazwa Todenhagen/ znajdują się dwa parki dworskie, które stanowiły część założenia dworskiego w dawnym majątku B i C. Folwarki są położone w północnej cz. osady.

Brüggemann /1/ podaje, że w XVIII wieku majątek B stanowił lenno Schmelinga, a majątek A położony w południowej stronie wsi był lennem rodu Heydebreck. O majątku C brak wzmianki.

Założenia parkowe pochodzą z II połowy XIX wieku, posiadają cechy założenia naturalistycznego bez nawarstwień stylowych.

Autor założeń parkowych jest nieznany. Trudno również ustalić kolejnych właścicieli majątku.

Po II wojnie światowej oba folwarki przeszły na własność państwa, utworzono jeden zespół budynków gospodarczych należący obecnie do Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej Mścice, Gospodarstwo Dobre.

W wyniku modernizacji, remontu i nowego zagospodarowania przestrzennego część starych budynków została rozebrana. Zniszczeniu w 60% uległa powierzchnia parkowa przy pałacu /park A/, na której zbudowano nowe obory. Rozebrano również stary dwór.

W 1973 r. zakończono remont i adaptację pałacu, w którym znalazły pomieszczenia biura Gospodarstwa POHZ, 3 mieszkania prywatne pokoje gościnne i świetlica. Z dawnego założenia parku pałacowego pozostała niewielka skupina drzew.

Założono nowe drogi dojazdowe, chodniki, trawnik z rabatami róż, oświetlenie oraz ogrodzenie. Rozpoczęto porządkowanie otoczenia budynków gospodarczych.

Północna część obecnego obiektu zajmowana przez park podworski /park B/ jest zaniedbana.

Park jest zaśmiecany i mocno zarośnięty krzewami, chwastami i podrostem drzew posiada czytelne elementy dawnej kompozycji parku naturalistycznego.

2. Dawne plany

W opisie parku wykorzystano mapę archiwalną w skali 1 : 25 000 z ok. 1889 roku.

3. Źródła do dziejów parku.

1. L.W.Brüggemann - "Aussührliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preussischen Herzogthums Vor = und Hinter = Pommern " - Stettin 1784, cz.II tom. II str. 603-604;
2. Mapa archiwalna z 1889 r. w skali 1 : 25 000 Nr ark.1762 w zbiorach Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie;
3. Mapa dawnego powiatu Koszalin w skali 1 : 25 000 z 1962 ark. 3.
4. Wł.Seneta - "Dendrologia", PWN Warszawa 1972 r.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny.

Miejscowość Dobre położona jest w odległości 2 km. na południowy zachód od stacji kolejowej Mścice i 7 km w prostej linii na zachód od Koszalina.

Parki o łącznej powierzchni ok. / 1,20 + 0,80/ 2,00 ha położone są w północnej cz.wsi, w zespole budynków Gospodarstwa POHZ Dobre.

Park A W południowej cz. obecnego założenia znajduje się pałac /fot.2/ otoczony od zachodu kępą starodrzewu, w której wyróżnia się topola o obw. pnia 530 cm, jesion pospolity odm. zwisająca, orzech, buki.

Do pałacu, zwróconą ~~fasadą~~ fasadą w stronę północną prowadzi szeroki chodnik zaakcentowany rabatami róż i dwoma rzędami stylizowanych lamp oświetleniowych. Powierzchnię przed pałacem pokrywa trwanik na którym rośnie buk pospolity odm. purpurowej. Za pałacem położony jest ogródek warzywno-owocowy.

Całość ogrodzenia nowym płotem i siatką w ramach od strony drogi dojazdowej i siatką na cokole betonowym z pozostałych stron. Wewnątrz ogrodzenia, w pobliżu pałacu znajduje się murowany budynek gospodarczy /kurnik/ i magazyn oraz drewniany domek /dacza/. Przy ścianie wschodniej pałacu teren obniża się skarpą wys. do 2 m. do poziomu drogi polnej, za którą na łące rośnie skupina buka /11 szt./ i pojedyncze drzewa liściaste.

Powierzchnię parku przy pałacu otacza od wschodu pastwisko, od południa i zachodu pole, a od północy granicę wyznacza droga dojazdowa ze wsi do Gospodarstwa.

Park B - dworski zajmuje północną cz. obecnej zabudowy Gospodarstwa.

Posiada powierzchnię ok. 0,80 ha zbliżoną do kształtu prostokąta, otoczony od wschodu wąskim pasem łąki, od południa zabudową Gospodarstwa, a od północy i zachodu polami. Powierzchnię tego parku pokrywa gęsty podrost drzew: buka, jesionu, klonu, czereśni, chwastów i krzewów: bzu czarnego, leszczyny, śnieguliczki.

Nad ~~dolnym~~ pięciomierzeleni górują pojedyncze stare drzewa i kasztanowce w szpalerze 7 szt., pojedynczo buki, klony, jesiony i świerki.

Część starych drzew wycięto, o czym świadczą istniejące pniaki. Starodrzew otaczał dawną polanę przyległą od północy do dworu, obecnie całkowicie zarośniętą krzewami i podrostem drzew.

Przy granicy północnej parku położony jest dół z kopcem, na którym rośnie wierzba biała. Wzdłuż granicy zachodniej biegnie wąska alejka parkowa.

Teren parku jest równy. Dawny układ dróg, poza wspomnianą alejką, jest nieczytelny.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin.

W parku wyróżnić można następujące gatunki drzew i krzewów:

A. park przy pałacu

a/ drzewa :

1. Buk pospolity -	- <i>Fagus silvatica</i>	32 szt.
2. Buk pospolity odm. purpurowa		
	- <i>Fagus silvatica</i> <i>Atropuniceae</i>	1 szt.
3. Brzoza brodawkowata -	<i>Betula verrucosa</i>	1 szt.
4. Głóg dwuszyjkowy odm. pełnokwiatowa różowa		
	- <i>Crataegus oxyacantha</i> "Rubra plena	1 szt.

5. Grab pospolity	- Carpinus betulus	1 szt.
6. Grusza	- Pyrus sp.	1 szt.
7. Jabłoń	- Malus sp.	
8. Jesion wyniosły	- Fraxinus excelsior	3 szt.
9. Jesion wyniosły odm. zwisająca	- Fraxinus excelsior Pendula	1 szt.
10. Kasztanowiec biały	- Aesculus hippocastanum	4 szt.
11. Lipa drobnolistna	- Tilia cordata	1 szt.
12. Orzech włoski	- Juglaus regia	3 szt.
13. Śliwa	- Prunus sp.	
14. Świerk pospolity	- Picea abies	1 szt.
15. Topola drżąca /t.osika/	- Populus tremula	2 szt.
16. Topola czarna	- Populus nigra	1 szt.
17. Wierzba biała	- Salix alba	1 szt.
<u>b/ krzewy</u>		
18. Agrest pospolity	- Ribes grossularia	
19. Porzeczka czerwona	- Ribes rubrum	

Naliczono 54 szt. drzew o pierśnicy powyżej 25 cm. Wiek szacuje się na /70-110/ 90 lat.

Stan zdrowotny jest dobry.

B. park podworski

a/ drzewa:

1. Buk pospolity	- Fagus silvatica	9 szt.
2. Grab pospolity	- Carpinus betulus	
3. Jabłoń	- Malus sp.	
4. Jesion wyniosły	- Fraxinus excelsior	6 szt.
5. Klon pospolity	- Acer platanoides	3 szt.

6. Kasztanowiec biały	- Aesculus hippocastanum	12 szt.
7. Świerk pospolity	- Picea abies	6 szt.
8. Wierzba biała	- Salix alba	4 szt.
9. Wiśnia ptasia /czereśnia/	- Prunus avium	

b/ krzewy:

10. Bez czarny	- Sambucus nigra
11. Leszczyna pospolita	- Corylus avellana
12. Malina	- Rubus sp.
13. Pigwowiec okazały	- Chaenomeles speciosa
14. Róża dzika	- Rosa canina
15. Rdest sachaliński	- <i>Polygonum</i>
16. Śnieguliczka biała	- Symphoricarpos albus
17. Śliwa tarnina	- Prunus spinosa

i liczny podrost drzew: buka, jesionu, klonu i czereśni.

Naliczono 40 szt. drzew o pierśnicy powyżej 25 cm.

Wiek drzew określa się na 100 lat./liczony na ściętym pniu świerka/.

Stan zdrowotny dobry.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Park A.

- powierzchnia została zmniejszona o ok. 40%
w wyniku budowy nowych budynków inwentarskich /obory/;
- pałac odnowiono w 1973 r.
- założono nowe ogrodzenie, trawniki, oświetlenie, drogi i ścieżki;
- zachowała się niewielka kępa starodrzewu.

Park B:

- powierzchnia jest w pierwotnych granicach;
- zniszczono i rozebrano dwór;

- dawny układ dróg zatarł się w wyniku wzrostu krzewów i podrostu drzew;

- staw został częściowo zasypyany gruzem;

Zachowały się jednak elementy dawnej kompozycji parku: szpaler kasztanowca, fragment zewnętrznej alejki obwodnicy, dół z kopcem

- miejsce po dawnym stawie z wyspą, fundament dawnego dworu zarośnięty chwastami, krzewami i podrostem drzew, starodrzew: buki, świerki, klony i krzewy ozdobne: śnieguliczka, pigwawiec, róża.

Park jest mocno zarośnięty i zaśmiecony.

4. Znaczenie w krajobrazie.

a/ zurbanizowanym -

Tworzy tło kolorystyczne dla pałacu i sąsiedniej zabudowy Gospodarstwa

b/ naturalnym -

Jest kępa zieleni wysokiej w krajobrazie rolniczym. Park podworski ochrania zabudowę przed silnymi wiatrami z północy. Jest ostoją pożytecznej avifauny.

III. WNIOSKI DOTYCZĄCE:

=====

1. Granica ochrony konserwatorskiej w zakresie:

a/ ochrony układu parku -

Park A Granica ochrony parku obejmuje powierzchnię w ogrodzeniu łącznie z kępą drzew na państwie przyległym do granicy wschodniej.

Park B Granica ochrony parku podworskiego pokrywa się z jego pierwotną granicą.

Na załączonym planie oznaczono linię grubą przerywaną z kropkami.

b i c/ granica ochrony ekologicznej i widokowej -

obejmuje zadrzewienie wzdłuż rowu melioracyjnego przy wschodniej granicy zabudowy gospodarstwa.

Na planie oznaczono linią przerywaną z trójkątami.

2 i 3. Ewentualna zmiana dotychczasowego sposobu użytkowania - zakres renowacji:

Parki powinny służyć jako miejsca rekreacyjne pracowników Gospodarstwa i mieszkańców wsi, stanowiąc przy tym oprawę kolo-rystyczną dla pałacu i sąsiedniej zabudowy.

W tym celu należy uporządkować dawny park podworski /park B/ i zakończyć prace przy estetyzacji otoczenia budynków Gospodarstwa.

W parku B należy zachować istniejący układ kompozycyjny w oparciu o projekt zagospodarowania wykonać: - zabiegi pielęgnacyjne drzew i krzewów;

- oczyszczenie powierzchni ze śmieci i chwastów

- odtworzyć ścieżki spacerowe,

- otoczyć opieką pożyteczne ptactwo, poprzez wywieszenie skrzynek lęgowych i noclegowych.

Zdaniem autora niniejszego opracowania parki w miejscowości Dobrze należy objąć ochroną konserwatorską, szczególnie dawny park dworski ze względu na zachowany starodrzew i duże znaczenie ekologiczne i krajobrazowe.

Układ zdjęć, redakcja i szkic terenowy,
inż. Grzegorz Engel

Engel

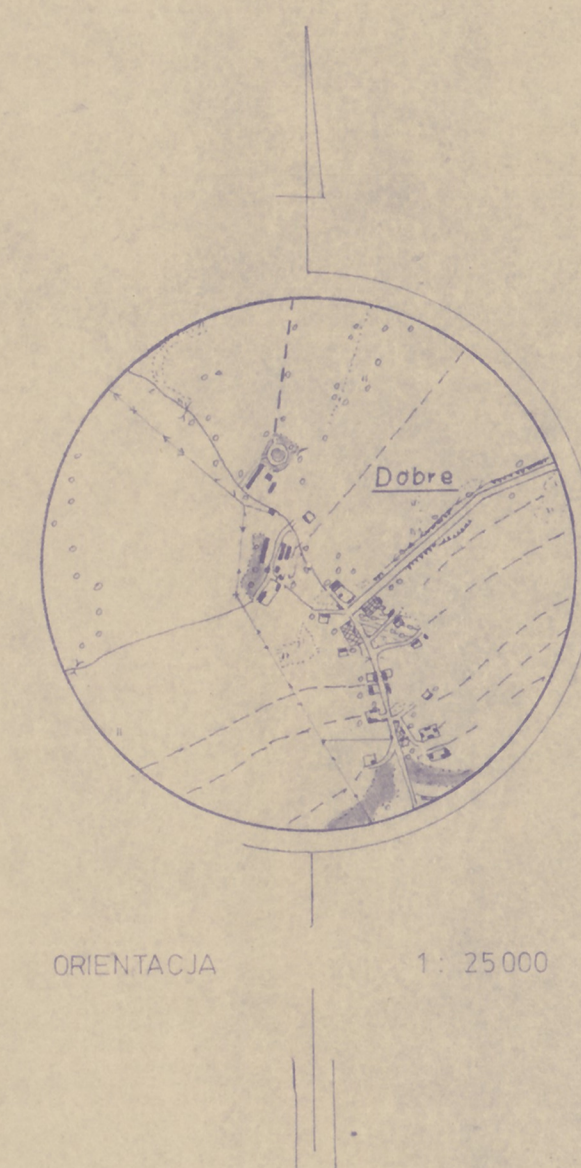
Szczecin, listopad 1977 r.

Ewidencję poprawiono zgodnie z uwagami recenzenta

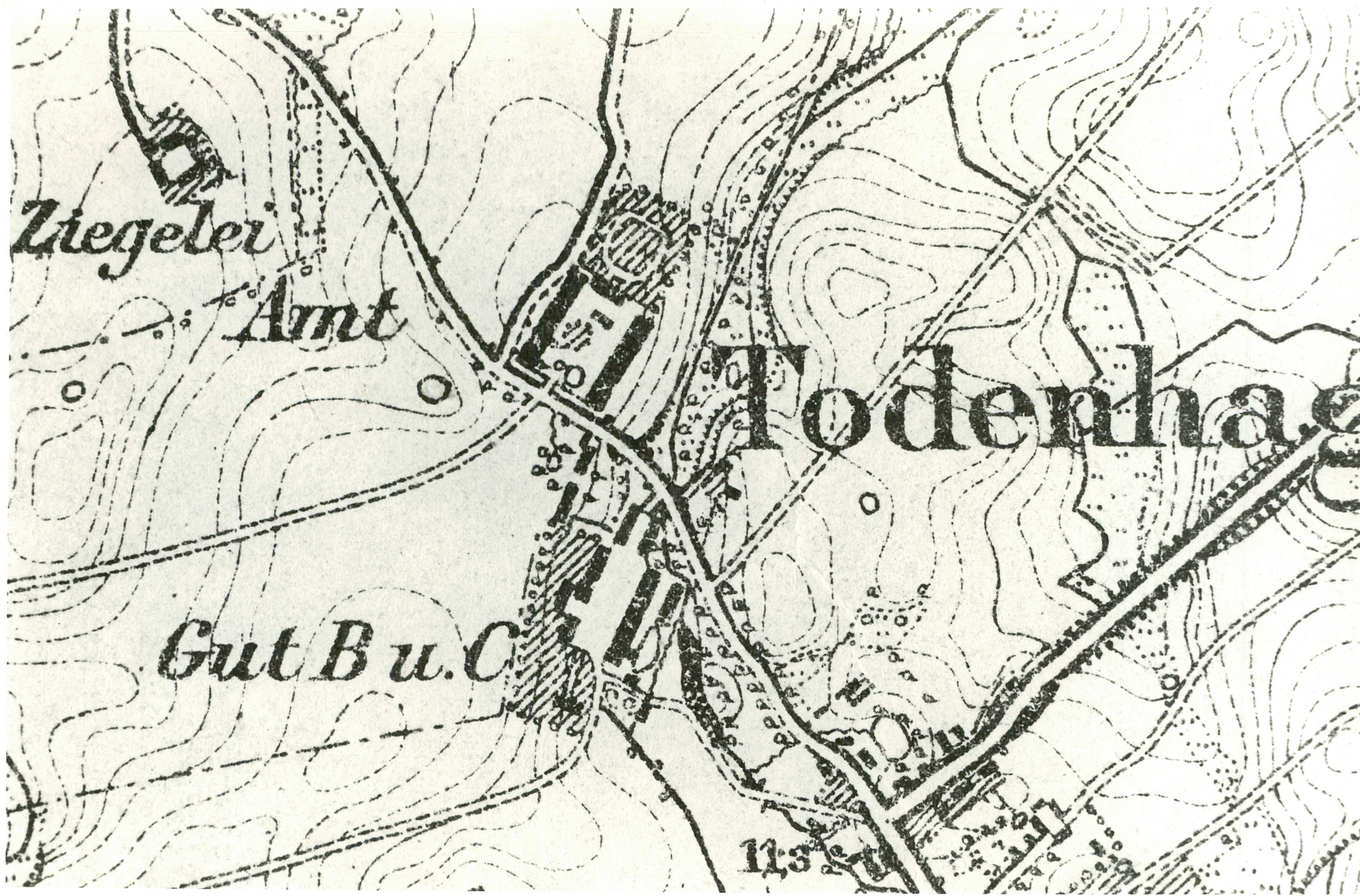
Zdjęcia parku B nie wykonano z uwagi na trudne dojście ze sprzętem do obiektu oraz jego duże zaśmiecenie i zarośnięcie całej powierzchni chwastami, krzewami i podrostem drzew.

Dn. 16.XII.1977 r.

Engel

W MIEJSCOWOSCI DOBRE
GM. BĘDZINO

Fot. Andrzej Smolny
Prawa autorskie zastrzeżone

2. Dobro, gm. Gędzino
Park dworski.
Pałac - widok od strony drogi dojazdowej
Fot. Andrzej Smolny - sierpień 1976 r.
Neg. nr 27000 w Arch. PZS Oddz. Szczecin

RECENZJA EWIDENCJI PARKU

P a r k i: /A/ pałacowy i /B/ dworski

Nazwa parku - adres Park dworski B - Dobre, gm. Będzino, wój. Keszalin

Autór ewidencji inż. Grzegorz Engel - PP PKZ Rok opracowania 1977

Czy ewidencja wykonana jest zgodnie z instrukcją tak

Czy jest kompletna kompletna z wyjątkiem zdjęć fot.

Analiza historyczna Nikłe informacje w źródłach pisanych i zniszczenie kompozycji parkowych po II wojnie światowej, łączące dwa parki w jeden zespół gospodarczy uniemożliwiają prawidłową analizę historyczną. Odnośnie sformułowań koncepcyjnych analizy patrz: ogólna ocena ewidencji - przy recenzji parku A
Wykorzystanie źródeł wykorzystano mapę archiwalną z 1889 oraz informacje zawarte w podanych pozycji.

Analiza układu przestrzennego Stwierdzone, że w parku dworskim /B/ czytelne są elementy dawnej kompozycji i omówiono je w oparciu o wykonany plan.
Obiekt nieużytkowany, zarosnięty, zaśmiecony.

Inwentaryzacja roślin w/g obowiązującej nomenklatury polsko-lacińskiej

Analiza stopnia zachowania Wykazano elementy założenia, które przetrwały oraz omówiono te, które uległy zatarciu wzgl. zniszczeniu /np. układ dróg, staw/

Dwór rozebrane, lecz dawna kompozycja czytelna. Zachowany w pierwotnych granicach.

Wnioski autorów ewidencji Wyznaczone granice ochrony układu pokrywają się z zachowanymi granicami parku północnego /B/. Granice ochrony ekologicznej i widokowej pokrywają się, jak zaznaczone na szkicu.

Wnioski dot. użytkowania zwracają uwagę na zagospodarowanie parku jako terenu rekreacyjnego przy zachowaniu kompozycji, oraz wpisania do rejestru zabytków

Dokumentacja fotograficzna brak ?

Ocena planu parku Szkic sytuacyjny obu parków wykonano w skali 1:1000, wraz ze skalą liniową oraz sytuacją obiektu w terenie.

Dołączono wykonany odręcznie z mapy gruntów relnych PGR z 1956r. w skali 1:5000

Szkic wykonany jasno, pozwala na zorientowanie się w kompozycji obu parków, wyodrębnienia elementów kompozycyjnych zachowanych oraz zniszczonych i zniszczeń dokonanych w wyniku "zagospodarowania".

Ogólna ocena ewidencji Wydaje się, że dla przejrzystości opracowania należało o wykonaniu wspólnej części historycznej i podaniu źródeł, bardziej wyodrębnić poszczególne parki, oraz analizy, wnioski/

Pozostałe uwagi jak w recenzji opracowania parku pałacowego /A/, czyli części południowej gospodarstwa POHZ

Konkluzja: ewidencja wykonana jest poprawnie i może być przyjęta;

Ewidencja wymaga poprawek w części Analiza historyczna

Ewidencja nie może być przyjęta z powodu: po wykonaniu w/wym. sprostowania może być przyjęta.

Miejscowość i data Szczecin, dn. 14. XII. 1977

Recenzent

Lubomira Madejska

/Lubomira Madejska/

RECENZJA EWIDENCJI PARKU
Parki: /A/ pałacowy i /B/ dwerski

Nazwa parku - adres Park pałacowy A - Dobrze, gm. Będzino, woj. Koszalin

Auter ewidencji inż. Grzegorz Engel - PP PKZ Rok opracowania 1977

Czy ewidencja wykonana jest zgodnie z instrukcją tak

Czy jest kompletna kompletna

Analiza historyczna Nikłe informacje w źródłach pisanych oraz zniszczenie kompozycji parkowych po II wojnie światowej, łącząc dwa parki w jeden zespół gospodarczy, uniemożliwiają prawidłową analizę historyczną. Odniesienie sformułowań końcowych analizy - uwagi zamieszczone w pkt: Ogólna ocena ewidencji
Wykorzystanie źródeł wykorzystano mapę archiwalną z 1889r oraz skąpe informacje zawarte w podanych pozycjach.

Analiza układu przestrzennego wyказuje, że w wyniku "modernizacji i remontu rozebrano część starych budynków i zniszczono w 60% powierzchnię parkową przy pałacu. Wprowadzono nowe drogi, chodniki, trawniki. Pozostała niewielka skupina starych drzew.
Inwentaryzacja roślin w/g nomenklatury obowiązującej - polsko-łacińskiej

Analiza stopnia zachowania wyказuje zniszczenie założenia w 60%. Na terenie przy pałacu zbudowano nowe obory. Drzewostan zniszczony. Zachowane pojedyncze gatunki. Ogródzone teren przy pałacu.

Wnioski autorów ewidencji wyznaczają granice ochrony zachowanego fragmentu parku w granicach aktualnego ogrodzenia, poszerzone o kępę drzew na przyległym pastwisku. Ochrona ekologiczna i kompozycji widokowej obejmuje zadrzewienie wzdłuż granicy wschodniej całego gospodarstwa obecnego. Postuluje się
Dokumentacja fotograficzna terenu parku.

poza odbitką z mapy archiwalnej dołączone jedno zdjęcie, det.

pałacu, od strony drogi dojazdowej.
Ocena planu parku Szkic sytuacyjny obu parków wykonany w skali 1 : 1000 wraz ze skalą liniową oraz sytuacją obiektu w terenie w skali 1:25000

Szkic ilustruje rozmiar dokonanych zniszczeń szczególnie w odniesieniu do parku pałacowego /A/.

Ogólna ocena ewidencji Dla przejrzystości opracowania należało bardziej wyodrębnić analizy i wnioski dotyczące poszczególnych parków.

Co najmniej dyskusyjne są stwierdzenia zamieszczone w "Analizie historycznej" jak: "Uporzędkowane otoczenie pałacu, pozostawiając niewielką skupinę starych drzew" /to znaczy że resztę wycięto 4 / oraz "Założono nowe drogi, chodniki, trawniki" - Wydaje się, że słowo "uporzędkowane" w tej sytuacji nie jest uzasadnione i nie powinno w tej formie figurować w opracowaniu, które

Konkluzja: ewidencja wykonana jest poprawnie i może być przyjęta;

Ewidencja wymaga poprawek w części konieczne przeprowadzenie zmian w części

Ewidencja nie może być przyjęta z powodu: Analizy historycznej /inne sformułowania/

Miejscowość i data Szczecin, dn. 14. XII. 1977r. Recenzent J. Madejska

/Lubomira Madejska

Otrzyma do ręki m.in. użytkownik. Należy przeredagować te zdania i wprowadzić inne stwierdzenia.

Dalsze stwierdzenie niebezpieczne to " Jedynie północna część obecnego obiektu /to jest park B/ jest jeszcze zaniedbana"

Jeśli "jeszcze zaniedbana" to znaczy, że pożądane są takie "porządki" jak w parku południowym.